

ΠΗΓΑΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΗΠΤΗΡΑ ΥΜΝΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ

Διερευνῶν τὰς πηγὰς τοῦ ἔσχατως ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθέντος ὕμνου Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ¹ καὶ τὰς ὑφισταμένας σχέσεις μεταξὺ ὕμνων τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, συγγενῶν δὲ πρὸς τὸ θεματικὸν ἀντικείμενον τοῦ ἐκδιδομένου, διεπίστωσα ὅτι ὑφίστατο καὶ σχέσις μεταξὺ τῶν ὕμνων τούτων καὶ τῶν πηγῶν τοῦ τελευταίου. Ἐξετάσας δ' ἐν συνεχείᾳ τὰς ἐπὶ μέρους λεπτομερείας εὑρον ὄρισμένα στοιχεῖα χρήσιμα, νομίζω, διὰ τὴν προώθησιν τοῦ προβλήματος τῶν πηγῶν τῶν ὕμνων Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

Ταῦτα, γενικῶς εἰπεῖν, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

α) Εἰς τοὺς γνωστοὺς ἤδη Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας², οἵτινες ἐπέδρασαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ποιήσεως τοῦ Ρωμανοῦ ἢ καὶ ἀπλῶς τοῦ ἐδά- νεισαν τὰ θέματα τῶν ὕμνων του, πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας.

β) Τὰ ἀμφιβόλου γνησιότητος πατερικὰ κείμενα διεκδικοῦν, ἂν οὐχὶ πρωτεύουσαν, τοῦλάχιστον ἰσοτίμον πρὸς τὰ γνήσια θέσιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν των ὡς πηγῶν ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ εἰς τὴν δημοτικότητα τῶν τελευταίων τούτων κειμένων, πλήρων φανταστικῶν καὶ δραματικῶν στοιχείων μὴ ὑπαρχόντων εἰς τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ρωμανὸς εὑρεν εἰς τὰ εὐρέως κυκλοῦμενα ταῦτα κείμενα πλουσιώτατον ὕλικόν τὸ ὅποιον ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν ὕμνων του.

γ) Μετ' ἐκπλήξεως παρατήρησα ὅτι πολλὰ χωρία τῶν ἐν λόγῳ κειμένων βαίνουν ρυθμιονικῶς. Τὸ θέμα³ ἐνέχει οὐχὶ μικρὰν σπουδαιότητα, διότι

¹ Πρβλ. Ρωμανοῦ αἶνος εἰς τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν, ἐν Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὕμνοι, τ. Γ', Ἀθήναι 1957, σσ. 43 κέξ.

² Τοιοῦτοι εἶναι ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ Βασίλειος Σελευκείας, ὁ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ εἴ τις ἄλλος. Πρβλ. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ρωμανικά Μελετήματα, Γ' Ἡ πατερικὴ γνῶσις Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, ἐν ΕΕΒΣ 26, 1956, σσ. 34-36.

³ Ἦδη τὸ πρόβλημα ἀψηχόλησε πολλοὺς ἔρευνητὰς (W. Meyer, J. B. Pitra, P. Maas, E. Nordan, S. G. Mercati, G. La Piana, A. Kirpitschnikow, N. Τωμαδάκη κλπ.), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Giorgio La Piana μετέγραψε περὶ ἑκατὸν τοῦ

πιθανώτατα εὐρισκόμεθα πρὸ συγκεκριμένων στοιχείων¹ διαμορφωτικῶν τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως.

δ) Τὸ τοιοῦτον ἐνισχύει τὴν ἤδη ἐξενεχθεῖσαν γνώμη² ὅτι εἰς τὸν Ρωμανὸν πρωτεύουσαν ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν ἡ ρητορικὴ τῶν Πατέρων.

ε) Ὡς καὶ ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν κειμένων Ρωμανοῦ καὶ Πατέρων θὰ δείξῃ ἐν συνεχείᾳ, ὁ ποιητὴς διατηρεῖ πλήρη ἐλευθερίαν ἔναντι τῶν προτύπων του, οὐδ' ὑπάρχει δὲ φόβος νὰ μειωθῇ ἡ ποιητικὴ του ἀξία διὰ τῆς ἐπισημάνσεως τῶν πηγῶν του, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ νομισθῇ.

Εἰδικώτερον ἐνταῦθα θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ὁ ὕμνος ΚΔ' *Εἰς τὸν Νιπηῆρα*³ καὶ αἱ πηγαὶ αὐτοῦ.

Οἱ ἐκδόντες τὸν ὕμνον Pitra⁴, Krumbacher⁵, Παντελάκης⁶ καὶ Cammelli⁷ ἄλλα προβλήματα ἐξετάσαντες δὲν ἀπασχολήθησαν μὲ τὰς πηγὰς αὐτοῦ, ὁ δὲ τελευταῖος ἐκδότης Β. Μανδηλαράς⁸ ὑπέδειξε τὸν Ἀθανάσιον

Πρόκλου εἰς ἔμμετρον (πρβλ. G. L a P i a n a, *Le rappresentazioni sacre...*, σσ. 201 - 275), ὁ δὲ S. G. Mercati ὁμιλίας Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου (πρβλ. S. G. M e r c a t i, *S. Ephraem Syri Opera*, I, I, Romae 1915). Περὶ τῶν ρυθμικῶν περιόδων ὁμιλιῶν τῶν Πατέρων ἐκείνων οἵτινες ἀναμφιβόλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὸν Ρωμανὸν θὰ διαλάβω ἀλλαχού.

¹ Δὲν ἐξετάξω ἐνταῦθα ἂν οἱ Πατέρες, περὶ ὧν ὁ λόγος, ὑπέστησαν ἐπίδρασιν τῶν συριακῶν ἢ ἱεροσολυμιτικῶν κύκλων, ἢ ἀκόμη ἐκείνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐναμφισβήτητον πάντως εἶναι ὅτι οἱ Σύροι ἐχρησιμοποίησαν ἔνωρις τὸν τύπον αὐτὸν τῶν ὁμιλιῶν.

² Πρβλ. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, *Ρωμανοῦ τοῦ Μελφοῦ Ὕμνοι*, τ. Β', Ἀθήναι 1954, σ. XIV, τοῦ αὐτοῦ, *Ρωμανικά Μελετήματα*, ΕΕΒΣ 26, 1956, σ. 4 κξξ.

³ Εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ γνώμη τοῦ ἐκδότου (πρβλ. Ὕμνοι, τ. Β', σ. 227, σημ. 2) ὅτι ἡ ὀρθὴ ἐπιγραφὴ τοῦ ὕμνου εἶναι *Εἰς τὸν Νιπηῆρα* ἐπειδὴ τὴν παραδίδει ὁ κώδιξ Q· διότι, ὡς γνωστόν, αἱ ἐπὶ τῶν κωδίκων σφρζόμεναι ἐπιγραφαὶ τῶν ὕμνων εἶναι πολὺ μεταγενέστεραι τοῦ Ρωμανοῦ. Ἐκτὸς τούτου, εἰς τὴν περιπτῶσιν ἣτις μᾶς ἀπασχολεῖ, ἡ ἐπιγραφὴ δὲν ἀναφέρεται συγκεκριμένως εἰς τι γεγονός. Τέλος τὸ περιεχόμενον τοῦ ὕμνου ἀφ' ἑνὸς καὶ αἱ ὁμιλίαι τῶν Πατέρων ἀφ' ἑτέρου, οἵτινες ὁμιλοῦν πάντοτε καὶ περὶ τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα, ἐνίοτε δὲ μόνον περὶ αὐτῆς, πρέπει νὰ μᾶς δώσουν τὸν πλήρη τίτλον τοῦ ὕμνου: *Εἰς τὸν Νιπηῆρα καὶ εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*.

⁴ *Analecta Sacra*, I, Paris 1876, σσ. 92 - 100.

⁵ *Romanos und Kyriakos ἐν Sitzungsberichte der philosophisch - philologischen und der historischen Classe...* (München 1902), σσ. 693 - 766.

⁶ *Κοντάκια καὶ Κανόνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως* (ἐκδ. Β'), ἐν Ἀθήναις 1921, σσ. 34 - 50 καὶ 102 - 107.

⁷ *Romano il Melode inni*, Firenze, 1930, σσ. 253 - 283. Ὁ Cammelli ἀκολουθεῖ γενικῶς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Krumbacher πλὴν ὅμως εἰς τινα σημεῖα προτιμᾷ ἄλλας ἀπὸ τὰς τοῦ Krumbacher γραφάς.

⁸ Πρβλ. *Ρωμανοῦ τοῦ Μελφοῦ Ὕμνοι*, τ. Β', Ἀθήναι 1954, σ. 231.

Ἄλεξανδρείας¹ καὶ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον² ὡς μερικῶς ἐπιδράσαντας. Τῶν Πατέρων τούτων θὰ προσθέσωμεν ὀλίγα παράλληλα χωρία εἰσέτι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου σημειωθέντα καὶ κυρίως πλείστα ἄλλα τοῦ Εὐσεβίου Ἄλεξανδρείας³, τοῦ ὁποῦ αἱ ὁμιλῖαι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ὑπέδειξα⁴, ἐχρησίμευσαν ὡς πηγαὶ καὶ ἄλλων ὕμνων τοῦ Ρωμανοῦ.

Τινὰ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα ὁ Ρωμανὸς μνημονεύει ἔλλείπουν ἀπὸ τὰ ἐν λόγῳ πατερικὰ κείμενα. Τὸ θέμα τοῦ Νιπιτήρος π.χ. δὲν ἀναπτύσσεται ἐπαρκῶς ὑπὸ τῶν Πατέρων, ἐνδιατριβόντων περισσότερον εἰς τὸ γεγονὸς τῆς προδοσίας. Ἐλλείπουν ἐπίσης αἱ ὀριμεῖαι φράσεις καὶ τολμηραὶ παρομοιώσεις τοῦ δ' οἴκου, ἔνθα ὁ Ἰούδας παρομοιάζεται πρὸς *κτῆνος θαλαπόμενον* | *καὶ βαλεῖν κατεπειγόμενον* | *τὸν αὐτῷ ἐπικαθήμενον* (στ. 66-68), πρὸς *μονιὸν ἀνημερώτατον* (στ. 71) κλπ. Ἐλλείπει ἀκόμη ἡ ἐκπληξίς τῶν οὐρανίων δυνάμεων (οἶκος ζ') καὶ τινες ἄλλαι εἰκόνες.

Τὸ γραφικὸν χωρίον *τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν*; (Ματθ. κς', 15) οἱ μὲν Πατέρες τὸ ἐπαναλαμβάνουν πολλάκις ἐν ἀρχῇ τῶν περιόδων ὁ δὲ Ρωμανὸς δῖς, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ρητορικὸν (πρβλ. στ. 229, 245).

Ἐκτὸς τῆς συμπτώσεως πολλῶν θεμάτων καὶ φράσεων τοῦ ὕμνου καὶ τῶν πατερικῶν κειμένων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν καθιστᾷ συγγενέστερον πρὸς τὰ τελευταῖα ταῦτα κείμενα εἶναι ἡ ρητορικὴ κατασκευὴ του. Ἐρωτήσεις ἀλλεπάλληλοι, ἀποστροφαί, ἐπαναλήψεις ἐντυπωσιακαί, ἐξεζητημένη ἀναλογία ἢ ὁμοιοκαταληξία τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀρχήν, τὸ μέσον ἢ τὸ τέλος τοῦ στίχου χαρακτηρίζουν τὸν ἐξεταζόμενον ὕμνον. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ Ρωμανὸς σφύζει τὴν ποιητικὴν του προσωπικότητα καὶ χειρίζεται τὸ ὕλικόν του μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν· ματαίως δὲ ἤθελε ζητηθῆ εἰς τοὺς ὕμνους του δουλικὴ ἐκ τῶν πηγῶν ἐξάρτησις.

Παραθέτοντες κατωτέρω τὰ κείμενα ἀκολουθοῦμεν τὴν ὑπὸ Β. Μανδηλαρᾶ ἔκδοσιν τοῦ ὕμνου καὶ ἀρίθμησιν τῶν στίχων⁵.

¹ Πρβλ. Ἄθανασίου Ἄλεξανδρείας, *Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Πέμπτην καὶ εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*, Migne, PG 28, 1048 - 1053 (Spuria).

² Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*, Migne, PG 49, 373 - 392. Τοῦ αὐτοῦ, *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*, Migne, PG 50, 715 - 720. Τοῦ αὐτοῦ, *Εἰς προδοσίαν τοῦ Ἰούδα καὶ εἰς τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῇ ἁγίᾳ Πέμπτη*, Migne, PG 61, 687 - 690 (Spuria).

³ Πρβλ. Εὐσεβίου Ἄλεξανδρείας, *Λόγος εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*, Migne, PG 86, 525 - 536.

⁴ Πρβλ. Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὕμνοι, τ. Γ', Ἀθήναι 1957, σ. 53.

⁵ Πρβλ. Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὕμνοι, τ. Β', Ἀθήναι 1954, σσ. 221 - 251.

(Οἶκος α', στ. 16 - 28)

Τίς ἀκούσας οὐκ ἐνάρκησεν ;
ἢ τίς θεωρήσας οὐκ ἐτρόμασε
τὸν Ἰησοῦν δόλω φιλούμενον,
τὸν Χριστὸν φθόνῳ πωλούμενον,
τὸν Θεὸν γνώμῃ κρατούμενον ;
Ποία γῆ ἤνεγκε τὸ τόλμημα,
ποία δὲ θάλασσα ὑπέφρασε
ὄρωσα τὸ ἀνοσιούργημα ;
Πῶς οὐρανὸς ὑπέστη,
πῶς δὲ αἰθῆρ συνέστη,
πῶς καὶ ὁ κόσμος ἔστη,
συμφωνούμενον, πωλονόμενον τότε,
προδιδομένον τοῦ κριτοῦ ;

(Οἶκος β', στ. 32 - 44)

Ὅτε τὸν δόλον ἐμελέτησεν,
τότε καὶ τὸν φρόνον κατεσκεύασεν
ὁ φιληθείς καὶ ἀθετήσας σε,
ὁ κληθείς καὶ καταλείψας σε,
ὁ στεφθεῖς καὶ ἐνυβρίσας σε.
Τότε σὺ, εὐσπλαγχε, μακροθύμει,
δειξαὶ τῷ φρονετικῷ βουλόμενος
τὴν ἄφατον φιланθρωπιάν σου,
ἐπλησας τὸν νιπιτῆρα,
ἐκλίνας τὸν αὐχένα,
γέγονας δοῦλος δούλων
καὶ ἐπεδίδου σοὶ Ἰούδας πόδας,
ἔν' ἀποπλύνῃς, Αυτιρωτά.

(Οἶκος γ', στ. 53 - 60)

Ἐγώσας τὸν πτωχὸν χαρίσμασιν,
ἤψησας τὸν οἰκτρὸν δωρημασιν,
ἐπλούτισας καὶ μακάρισας.
Ἐγποταγῆν δαιμόνων,

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Migne, PG 86, 528 - 529)

Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν
παραδώσω αὐτόν ; (Ματθ. κς' 15) Τίς
μὴ θαυμάσῃ ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ῥήματος ;
Τρέμουσίν μου τὰ ἄρθρα τῶν μελῶν ἐξέ-
στη μου ἡ διάνοια ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ...

(editio altera) : Πῶς οὐκ ἐπάγη τὴν
γλώτταν ; πῶς οὐκ ἐνάρκησεν τὰ χεῖλη ;
πῶς οὐκ ἐμαράνθη ὄλον τὸ ὄργανον τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ ; πῶς οὐκ ἐψύγη τὸ στόμα
τοῦτο ῥῆμα φθεγγόμενον ;

(Χρυσόστομος, Migne, PG 49, 376)

Τί μοι θέλετε δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν
παραδώσω αὐτόν ; Ὡς τῆς μιᾶς ἐκείνης
φωνῆς ! Καὶ πῶς ἐξεπήδησε τοῦ στόματος ;
πῶς ἐκίνησε τὴν γλῶσσαν ; πῶς οὐκ ἐνάρ-
κησεν ἅπαν τὸ σῶμα ; πῶς οὐκ ἐξέστη ἡ
διάνοια ;

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας
Ἐνθ' ἄνωτ.)

...οὐχ ὑπέρησεν σε οὐδεμίᾳ χάριτος
καὶ σὺ πρὸς τὴν προδοσίαν ὀπίσθησθαι ! (edi-
tio altera).

(532) ...καὶ ἐπὶ τοσοῦτον οὐκ ἐχώρι-
σέν σε τῆς κοινωνίας τοῦ ἄριου καὶ τοῦ
ποιηρίου καὶ ὅτε περιεζώσατο λέντιον, καὶ
ἐνιψεν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ὁμοίως
καὶ τοὺς σοὺς πόδας οὐκ ἐνιψεν ; οὐδε-
νός σε τῶν ἄλλων ἐπέτηρεν· διατὶ παραδί-
δως αὐτόν ;

(editio altera) : Ὁ δὲ Κύριος σπλαγ-
χνιζόμενος ἐπὶ σοὶ εἶπεν· Ἐφίεσ αὐτόν ἔτι
τὸ σήμερον μεθ' ἡμῶν εἶναι...

(533) Ὁ δοῦλος δεσπότην πωλεῖ· τὸ
πλάσμα κατὰ τοῦ πλάσαντος δόλον μελετᾷ·
ὁ δοῦλος κατὰ τοῦ δεσπότου σφαγῆν ἐπι-
νοήσας προδίδωσιν...

(Χρυσόστομος, Migne, PG 49, 376)

Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν
παραδώσω αὐτόν : Ὡς τῆς ἀπονοίας ! Ἄντι
τίνος, εἶπέ μοι ; τί μικρὸν ἢ μέγα ἐγκαλεῖν
ἔχων, παραδίδως τὸν διδάσκαλον ; ὅτι σοὶ
παρέδωκε τῶν δαιμόνων τὴν ἐξουσίαν ; οὐ

ἀπαλλαγὴν δὲ πόνων
εἶχεν ἐπὶ τῆς γλώττης,
καὶ ἀνὶ τούτων πάντων διεσχίσθη
καὶ οὐ κατηνύγη ὁ φρονεῦς.

(Ψαλ. 34,15)

(Οἶκος ε', στ. 82 - 86)

...
τί γέγονεν ὅτι ἠθέτησας ;
τί ἰδὼν οὕτως ἠφρόνησας ;
τί παθὼν οὕτως ἐμίσησας ;
Οὐκ αὐτοῦ φίλον σε ὠνόμασεν ;
οὐκ αὐτὸς ἀδελφόν σε κέκληκε ;
...

(Οἶκος ζ', στ. 122 - 124)

...
δέχεται καὶ ἀποπλύνει
καὶ οὐ τὸν Πέτρον μόνον νίπτει
ἀλλὰ καὶ [τὸν] Ἰούδαν μετ' αὐτοῦ.
...

(Οἶκος θ', στ. 149 - 151)

...
Πέτρος δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν φίλων σου,
ὁ κανὼν τῶν ἀκολουθούντων σοι
ὁ σιραιηγὸς τῆς φαμίλιας σου,
...

(Οἶκος ι', στ. 160 - 164)

Ἦγνος μοι ἔλθοι εἰς θάνατον,
ἐάν σε ἐάσω τὸν ἀθάνατον
καμφθῆναί μοι τῷ ὑπὸ θάνατον
ὁ ἐχθρὸς ἐπιγελάσει μοι
ἐάν σὺ τοῦτο τελέησς μοι.
...

(Οἶκος ιγ', στ. 212)

καὶ ἔσιν ὁλος διάβολος...

(Οἶκος ιδ', στ. 224 - 227 καὶ 234 - 236)

Ἦρας τοὺς πόδας ὁ δόλιος,
ἠὲτομόλησε πρὸς τὸν διάβολον
καὶ φατριάν φθάσας φρονεῦτριαν,
τὸν Χριστὸν ὡσπερ ἀλλότριον
προδιδούς
...

ροσήματα λύειν ἐποίησεν ; ὅτι λέπρας καθάι-
ρειν ; ὅτι νεκροὺς ἀνίσταϊν ; ὅτι τῇ τυραν-
νίδι ἐπέστησε τοῦ θανάτου ; ἀνὶ τούτων τῶν
εὐεργεσιῶν ταύτας δίδως τὰς ἀμοιβάς ; ...

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Ἔνθ' ἄνωτ., στ. 529)

...ὃ Ἰούδα, εἰπέ μοι, διὰ τί παραδίδως
αὐτόν ; μὴ ὑπέρησέν σε τῶν ἄλλων μαθη-
τῶν ; μὴ τι περισσότερον ἐκείνοις παρέσχεν ;
μὴ τῆς χάριτος τῆς ἐκείνων καὶ σὲ συνόμι-
λον οὐκ ἐποίησεν, ὅτι παραδίδως αὐτόν ;

(Χρυσόστομος, Ἔνθ' ἄνωτ. 377)

...τοὺς πόδας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων
ἐνιψεν, ἁλῶν αὐτῷ καὶ τραπέζης ἐκονιώνη-
σεν· οὐδὲν οὐ μικρὸν ἢ μέγα ἐνέλιπεν...

(380) Ὡσπερ γὰρ τοὺς πόδας αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἄλλων ἐνιψε μαθητῶν, οὕτω καὶ
τῆς ἱερᾶς μετέσχε τραπέζης, ἵνα μηδεμίαν
ἀπολογία εἶχη πρόφασιν, ἐὰν ἐπιμείνη τῇ
πονηρίᾳ...

(Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας,
Migne, PG 28, 1053. Spuria)

Παιδικῆ φθέγγεται καὶ ἡ κορυφὴ τῶν
ἀποστόλων ταράττεται καὶ Πέτρος ἐλέγχε-
ται. Κόρη λαλεῖ καὶ ἡ πέτρα χειμάζεται...

(Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας,
Ἔνθ' ἄνωτ., 1052)

Μεθῶν τῷ πόθῳ κατὰ θανάτου θρασύ-
νεται· οὐ μετρεῖ τοὺς λόγους τῇ ἀσθενείᾳ
τῆς φύσεως· οὐκ ἔννοεῖ τὸν ἀληθεύοντα,
καὶ ἀντιλέγων σεμνύνεται.

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Ἔνθ' ἄνωτ., 533)

...καὶ τοῖς δαίμοσι συγκατηριθμήθη...

(Χρυσόστομος, 61, 689 Spuria)

...πρὸς Ἰουδαίους δραμῶν ἄγειν εἰς
ἔργον τὸ μελετηθὲν κατηπείγετο...

(690) Ἀπῆλθεν ὁ προδότης τῶν ἀπο-
στόλων ἀλλότριος, καὶ ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγὸς
τοῖς Ἰουδαίοις προσηνήχθη εἰς θάνατον...

(688) Τί πράττεις, Ἰούδα, τριάκοντα

φόνος γὰρ συμφωνεῖται,
τοῦ ἀτιμήτου τίμημα λαλεῖται
καὶ ζωοδότου ἡ σφαγή...

συμφωνήσας ἀργύρια ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀτιμή-
του πράσεως μαργαρίτου :...

(Ἄ θ α ν ά σ ι ο ς Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ε ῖ α ς,
Ἔ ν θ' ἄνωτ., 1049)

...ὡς ἄτιμον συμφανεῖ τὸν ἀτιμήτον.

(Οἶκος ιε', στ. 248 - 252)

.....
Τί γὰρ καλὸν οὐκ εἶχες ;
ίνος δὲ οὐ μετεῖχες ;
ίνος ποτε ἀπειχες ;
Μετὰ τῶν κάτω καὶ τὰ ἄνω εἶχες
καὶ τὸν Θεόν σου νῦν πωλεῖς ;
.....

(Εὐ σ έ β ι ο ς Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ε ῖ α ς,
Ἔ ν θ' ἄνωτ., 529)

...μὴ ὑσιτέρησέν σε τῶν ἄλλων μαθητῶν ;
μὴ τι περισσύτερον ἐκείνοις παρέσχεν ; μὴ
τῆς χάριτος τῆς ἐκείνων καὶ σὲ συνόμιλον
οὐκ ἐποίησεν, οἷτι παραδίδως αὐτόν ;...

(532) Οὐκ ἦν σοι καλὸν τὸ πραττόμε-
νον· σὲ δὲ ἴσον αὐτῷ ἡγάπα καὶ ὁμοδαίτον
σε εἶχεν συγκάθεδρον. Τοιοῦτόν τι κακὸν
ἐπεχείρησας ποιῆσαι ;

(Ἄ θ α ν ά σ ι ο ς Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ε ῖ α ς,
Ἔ ν θ' ἄνωτ., 1052)

...ὄν πωλεῖς οὐκ ἐννοεῖς ;

(Οἶκος ις', στ. 261 - 268)

.....
Τί οὖν σοι γέγονεν, ὦ ἄθλιε ;
ὅτι νῦν ὡς πτωχὸς πεπόρευσαι
πρὸς τοὺς οὐδὲν ἔχοντας δοῦναί σοι·
τί γὰρ καὶ δώσουσί σοι ;
τί προσενέγκασί σοι
ἀντὶ τοῦ πωλουμένου ;
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἢ πάντα
τὸν κόσμον αὐτῶν ἀντὶ αὐτοῦ ;

(Εὐ σ έ β ι ο ς Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ε ῖ α ς,
Ἔ ν θ' ἄνωτ., 533)

Ἔ Ὡ Ἰουδα, τί πεποίηκας τοῦτο ;

(529) Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ
ὕμῖν παραδώσω αὐτόν ; Τί θέλεις λαβεῖν,
εἰπέ μοι ; Ἐκεῖνοι γὰρ οὐδὲν ἀντάξιον
ἔχουσι τοῦ Δεσπότου· ἐνὸς ἀνθρώπου τὸ
ἄξιον ὁ κόσμος οὐκ ἔστιν, κατὰ τὴν Γρα-
φήν· τοῦ Δεσπότου τοῦ ποιήσαντος τὸν
κόσμον τί ἀντάξιον ἔχουσιν δοῦναι ;

(533) Οὐαί σοι, Ἰούδα, ὅτι φίλος
ὑπάρχων τοῦ Κυρίου καὶ ἀργυρίου ἔρασις
γέγονας ἀλογίσιως, ταλαίπωρε ! Καὶ τοῦτου
προδότης προήμελλες γενέσθαι...

(Οἶκος ιζ', στ. 272 - 274, 277 - 284)

Ἔ Υπαγε, ἄφρον, ἀνάνηφον.
τὴν ἀυθάδειάν σου ἀναχαίτισον,
τὴν τολμηρὰν γνώμην σου κώλυσον...
οὐδὲ γὰρ δύνασαι τιμῆσασθαι,
οὐδ' αὐτοὶ ἱκανοὶ ὀνήσασθαι
τὸν τῆ χειρὶ πάντα συνέχοντα.

(Εὐ σ έ β ι ο ς Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ε ῖ α ς,
Ἔ ν θ' ἄνωτ., 529)

...τοῦ Δεσπότου τοῦ ποιήσαντος τὸν κό-
σμον τί ἀντάξιον ἔχουσιν δοῦναι ;

(532 editio altera) Ἔ Ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ,
προδότα δόλιε, πλεονέκτη, ὅτι οὐκ εἰ
ἄξιος...

Ἐὰν δὲ καὶ πωλήσῃς,
καὶ αὐτὸς μὴ θελήσῃς,
τίς ὁ τολμῶν κρατῆσαι ;
τίς ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ,
εἰ μὴ συγχωρήσει ὡς Θεός ;

(Οἴκοι ιη' - ιθ', στ. 296 - 300, 304 - 315)

Ἦ ὦ τῆς παραλληξίας !
δοῦλος ἦν ὁ Ἥλλιας
τοῦ νῦν πιπρασκομένου
καὶ οὐδ' ὡς προφήτην ὁ προδότης εἶχε
τὸν ποιητὴν ἰδὼν προφητῶν...
Ὅπως δέ, ἄφρον, ἐμέθυες
αὐθαδεῖά σου καὶ οὐκ ἐνόησας
τὸν ὑπὸ σοῦ γνώμῃ πωλούμενον
κᾶν τὰ σύμφωνα γνωρίσῃ σοι,
τίς ἐσιν ὁ συμφωνοῦντες ;
Ἐλάβες χρύσινα τριάκοντα
ψήφισον, Ἰούδα, καὶ νόησον
τίς προφητῶν οὕτω πεπώληται.
Ὁ Ἰωσήφ ἐκεῖνος
τοῦ Ἰησοῦ ἦν τύπος,
οὗ τὴν τιμὴν λαμβάνεις
καὶ δι' αὐτῆς καταλαμβάνεις Ἄδην...

(Χρυσόστομος, Ἐνθ' ἄνωτ. 49, 376)

...Ἰν' οὖν αὐτοῦ καταστειλῇ τὴν ἀπό-
νοϊαν, καὶ δείξῃ ὅτι εἰ μὴ ἐβούλετο, οὐκ ἂν
παρεδόθη, ἄκουσον τί ποιεῖ...

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Ἐνθ' ἄνωτ., 533)

Ἦ Ἰούδα ! Τριάκοντα ἀργυρίων ἐπώλεις
τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητὴν ; Τί ποιεῖς,
Ἰούδα ; πῶς αὐτὸν πωλεῖς ; Εἶτα πωλεῖς
κᾶν γνῶθι, πῶς πωλεῖς. Εἰ ἔσχες δοῦλον
τεχνίτην, πῶς οὖν αὐτὸν ἐπώλεις ; Οὐκ ἐπώ-
λεις διὰ τὴν τέχνην αὐτοῦ πλεῖον τριάκοντα
χρυσίων ; Καὶ τὸν ποιήσαντα τὴν ἰδίαν τέ-
χνην ὄλον τὸν κόσμον ἐν ἑξ ἡμέραις, τριά-
κοντα ἀργυρίων πωλεῖς, ταλαίπωρε !..

(Χρυσόστομος, Ἐνθ' ἄνωτ. 61, 689)

...Καὶ ἐὰν μὲν ἐμείνης ἐν αὐτῇ, τὰ
πρὸς Ἰουδαίους συγκεχώρηταί σοι σύμ-
φωνα· ἐὰν δὲ τὴν ἑαυτοῦ μὴ ἀνατρέψῃς
ὁρμὴν, ἴσθι εἰδώς, ὅποσον Δεσποτὴν πιπρά-
σκεις φιλάνθρωπον...

(690) Οἱ νεκροὶ ἐπανέρχονται, καὶ εἰς
ἄδην Ἰούδας πορεύεται.

(Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας,
Ἐνθ' ἄνωτ., 1049)

...ὡς ἄμιμον συμφωνεῖ τὸν αἰμίτην...
Ζυγοστάτησον τὰς αὐτοσχέδιους ἐν ἐρήμῳ
τραπέζας. Διαιμίτησον τὸν ἐπὶ τῶν κυμάτων
περίπαιτον... τὰς τῶν δαιμονίωντων θερα-
πείας ἐπίσκειναι...

(1052) Μεθύων τῷ πόθῳ κατὰ θανά-
του θρασύνεται· οὐ μετρεῖ τοὺς λόγους τῆ
ἀσθενείας τῆς φύσεως· οὐκ ἐννοεῖ τὸν ἀλη-
θεύοντα, καὶ ἀντιλέγειν σεμνύεται...

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Ἐνθ' ἄνωτ., 533)

...Δι' ἐκεῖνα τὰ ἀργύρια μυρίων μυριά-
δων καὶ χιλίων χιλιάδων στρατιῶν ἀγγέλων
γέγονας ἐχθρὸς· καὶ ἐνὸς μόνου, τοῦ διαβό-
λου, φίλος γέγονας. Δι' ἐκεῖνα τὰ ἀργύρια
τὰ τριάκοντα τοῦ ἁγίου χοροῦ τῶν ἀποστό-

(Οἶκος κ', στ. 321 - 323, 327, 330 - 331)

.....
ποταπὸν ὁ μαθητῆς ὠλισθήσε
καὶ ποταποῦ ἕψους ἀλένυχε !
ποταπὸν πιῶμα κατέπνευσε...
αὐτὸν (=διάβολον) καὶ Ἰούδας ἐξήλωσε...

καὶ ἐν βαράθρῳ κατηνέχθη Ἔδου
τὸ κέρδος ἐκεῖ πληρωθεῖς.

(Οἶκος κα', στ. 336 - 348)

Ἦλθεν οὖν τρέχων ὁ ἄνομος
καὶ φιλεῖ ἐν δόλῳ τὸν φιλάνθρωπον,
καὶ ἀναιρεῖ κατὰ διάνοιαν
τὸν βουλήσει πάθος ἐλόμενον
καὶ ζώην πᾶσι δωρούμενον.
Πρόβατον τοῦ Χριστοῦ ἐτύγχανε,
λύκος δὲ τῷ ποιμένι γέγονεν
ὡς ἄγριος θῆρ ἐπερχόμενος.
Φίλημα σὸν προσφέρεις,
φίλημα ποτον, ἄφρον·
φίλημα προδοσίας·
καὶ οὐκ αἰσχύνει τὸν ἐχθρὸν ζηλώσας,
αὐτοῦ μανθάνων τὰς βουλάς...

λων ἐχωρίσθης· καὶ τοῖς δαίμοσι συγκατη-
ριθμύθης· καὶ τοῦ θρόνου τοῦ Δεσποτικοῦ
ἀπέστης, καὶ τῷ Ταρτάρῳ παρέστης.

(Ἐὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
Ἔνθ' ἄνωτ., 532)

(editio altera)... ἀλλὰ σὺ ἐκ τῆς προαι-
ρέσεως τοῦτο ἐοκένω, ἐπὶ τῆς θεραπείης
ὑπῆρχες, καὶ ἡ χεῖρ σου τοῦ ἄρτου ἐκοινώ-
νει, καὶ ἡ ψυχὴ σου τῇ τιμῇ αὐτοῦ συνε-
φάνει...

(Χρυσόστομος, Ἔνθ' ἄνωτ. 50,
717 - 718)

... Ὡς ἀγνωῶν ἐρωτᾷ περὶ ὧν ἡ μελέτη,
καὶ λανθάνει ἐνόμιζεν τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλ-
μόν. Ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸν δόλον ἐβάσταζεν,
καὶ διὰ τῆς γλώττης τὸν τῆς ἀγνοίας λό-
γον προέφερεν· τῇ διανοίᾳ τὴν προδοσίαν
κατειργάσατο, καὶ τῷ στόματι, ὡς ἐνόμισε,
τὴν ἀμαρτίαν ἐκρυπτεν... λύκος ὢν τῇ γνώ-
μῃ, ἀπεκρίνατο τῇ τῶν προβάτων φωνῇ...

(Χρυσόστομος, Ἔνθ' ἄνωτ. 61, 687)

Τὸ δὲ πάντων δεινότερον, ἄφρων ἐχθρὸς
καὶ ἐπίβουλος ὁ πρὸ μικροῦ μαθητῆς καὶ
ὑπήκοος, ἀθρόως θηρίον, τὸ πρόβατον, ἀπο-
στάτης φωτὸς ὁ ἀπόστολος, πρᾶτης Δεσπό-
του ὁ δοῦλος ἀσύμφωνος, τῶν ἐνδεκα μα-
θητῶν ὁ δωδέκατος...

(689) Πρὸς Ἰουδαίους δραμῶν ἄγειν
εἰς ἔθρον τὸ μελετηθὲν κατηπείγετο...

(690) Ἐμοὶ τὸ φίλημα δέδωκας, πρὸς
τούς παρεσιώτας τὰ σύμφωνα πλήρωσον.

(Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας,
Ἔνθ' ἄνωτ., 1049)

Ἦ τοῦ Ἰούδα προαίρεσις τοῦ διαβόλου
κλήσις...

(1052) Ὡ φίλημα δῆγμα θανάτου γε-
νόμενον! Ὡ φίλημα ἀσπίδων ἰὸν ἐρευγό-
μενον! Ὡ πρὸς ἀγάπην ἐδιδάχθης, τούτῳ
πρὸς ἀπάτην ἐχρήσω...

(Οἶκος κβ', στ. 355 - 362)

ἵνα γνῶς, ὅπερ ἐποίησας
 τῷ δεινῷ μόρῳ νεκρούμενος·
 δένδρον σοι γίνεται, ὡς δήμιος
 ἄξιος, σῆς βουλῆς τὸ τόλμημα.
 Καὶ ποῦ σοι τὸ χροῖμα, φιλόπλουτε ;
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο δώσεις
 καὶ σεαυτὸν οὐ σώσεις
 μετανοῶν ἀκαίρως...

(Ρώμη)

(Εὐσέβιος Ἀλεξανδρείας,
 Ἔνθ' ἄνωτ., 532)

(editio altera) ...καὶ οὐκ οἶδας ὧν
 ἐπιθύμησας ἀργυρίων κληρονόμος οὐ γίνῃ
 διὰ τὸν δόλον σου· ἐπειδὴ ὁ κακὸς θάνα-
 τος ἐκ τοῦ σχοινοῦ πάρεστιν, καὶ οὐδέποτε
 οἶμαί σε τῶν ἐτῶν σου συγχωρίζειν...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΚΟΜΙΝΗΣ